

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**In Vaticinia Isaiae, Prophetæ Clarissimi, Paraphrasis,
Heroico carmine conscripta**

Carpenteius, Joannes

Antverpiæ, 1588

Cap. 44.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-68688](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-68688)

Ferre negans, onerisque graui sub mole fatiscens.

²⁵ *Non ouium iugulis, non thure, extis-ve piantur
Crimina, solus ego vestras (fas credere) solus
Deleo nequitiâs, maculosâsque eluo sordes,
Sponte mea bonus, & gratis peccata remittens;
Vnigena sancto nati commotus amore,
Cui latè rerum custodia tradita cessit,
Et generis tutela tui, mundi que supremum
Iudicium, cum sol perituro illuxerit orbi
Vltimus, & regni instabunt noua secla beati.*

²⁶ *Ergo age (iure pari nam tecum cernere certum est)
Incipe, si quid habes, quod pro te dicere possis:
Et mecum exacti reminiscere tempora seclis,
Isacida, veteres repetens ab origine fastos:
Quæ tua erit tandem defensio? quid prius, aut quid
Posterius dices? aut quò te denique vertes?
Fortè patrum mores, præclarâque facta tuorum
Iactabis: sed si cunctos peccasse, nec ullis
Abstinuisset in me probris conuincio, peristi.*

²⁷ *Certè nil quondam recti gessere parentes
Ductoresque tui: quis enim non nouit, acerbis
Quantum odiis, quantum furis immanibus acti,
Admisere scelus? cum nostrum nomen, & astris
Et terris, cæcâque horrendum in nocte sepultis,
Impia gens fædis ausa est proscindere linguis?
²⁸ Pœna scelus pede non tardo graue digna secuta est:
Namque quaterdenis plenè haud vertentibus annis,
Tanta Paratonias quæ turba reliquerat oras,
Desertos Arabum compleverunt funere campos,
Et solus, solique comes Cætebus Iesu
Promissos vidit de tot modò millibus agros.*

Cap. 44. ¹ *Nec verò adferimus peregrina, nec acta prophanis*

*Eruta ab historiis: exempla domestica cernis
Chare puer, magni puer edite stirpe Iacobi:
² Hæc animo, hæc oculis, arrectisque auribus hauri,
Hæc fastum tibi deticiant, hæc flectere colla,
Cervicemque Deo doceant submittere: tum me
Qui grauida te formauit genitricis in aluo,
Posce age certus opem, calo descendet ab alto
Præsens auxilium, tantum ne desice cæptis:
Ipse adero, facili que tuos per lubrica gressus
Arte regam, tantum aude aliquid, positòque timore
Obfirma pectus: nec enim sine numine certo*

²⁵ Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.

²⁶ Reduc me in memoriam, & iudicemur simul: narra si quid habes ut iustificeris.

²⁷ Pater tuus primus peccauit, & interpretes tui præuicati sunt in me.

²⁸ Et contaminaui principes sanctos, dedi ad interfectionem Iacob, & Israël in blasphemiam.

Cap. 44.

¹ Et nunc audi Iacob serue meus, & Israël quem elegi:

² Hæc dicit Dominus faciens & formans te, ab utero auxiliator tuus: noli timere serue meus Iacob, & rectissime quem elegi.

Const

Omnes peccauerunt, & egent gloria Dei.

Consilioque, mihi selectus in omnibus vnus,
Qui mea conuerso ferres mysteria mundo.

3 Effundam enim aquas super sitientem, & fluentia super aridam: effundam spiritum meum super semen tuum, & benedictionem meam super stirpem tuam.

4 Et germinabunt inter herbas quasi salices iuxta præterfluentes aquas.

5 Iste dicit, Domini ego sum: & ille vocabit in nomine Iacob, & hic scribes manu sua, Domino: & in nomine Israël assimilabitur.

6 Hæc dicit Dominus rex Israël, & redemptor eius Dominus exercituum, Ego primus, & ego nouissimus, & abique me non est Deus.

7 Quis similis mei? vocet & annuntiet: & ordinè exponat mihi, ex quo constitui populum antiquum: ventura & quæ futura sunt annuntient eis.

8 Nolite timere, neque conturbemini: ex tunc audire te feci, & annuntiaui: vos estis testes mei. nunquid est Deus absque me, & formator quem ego non nouerim?

3 Vade age, magna tuo surget de semine messis,

Nam iuga saxoso quæ marmore dura rigeant,

Siccæque, nec roris pluuij, nec munera cæli

Vlla admittebant, in agros lentescere molles

Fontibus vbertim riguis saturata videbis.

Ipse tuam meliore aura, diuinitus aura

Delapsa, sobolem afflabo; longè illa per omnem

Circuitum, latèque comas extendet odoras:

4 Ac veluti letis quæ nascitur a sita pratis

Cana salix, pulchrum celsis caput inseret astris.

5 Tum tua post aliquot soles mirabere regna,

Postquam explosa deum signa omnibus omnia tēplis:

Quisque Deo meritis certatim exsoluet honores,

Hic voce, hic scriptis, hic denique pectore, cuncti

Quos sol cumque suo radiatus lumine pascet,

Vnanimes, vnòque dabunt sua nomina voto,

Isacidum Regi magno, Dominòque Deòque.

6 Audi igitur, quisquis contempto numine diuos

Mille tibi fingis, stolidi ludibria fabri,

Quæ sator ille patrum Deus assertorque tuorum,

Bellipotens Deus, haud vano denuntiat ore:

Fons ego sum rerum, rerum sum terminus idem,

Quem non principium, non vlla extrema coërcent,

Occubitus ortusque expers, ego cuncta guberno,

Ipse idem semper, totusque in me ipse, vicèque

Temporæque exsupero, immortalis & infinitus:

Et quis me præter Deus est? ego ferre secundum

Aequalè-ve velim? mihi se fumosa deorum

Comparet effigies? aut trunci putris imago?

Prodeat exesis igitur cui naribus olim

Frontem oculosque dies absumsit, edaxque vetustas,

Et vobis (nam fortè mihi cùm sidera cælo

Figerem, & aternis vincirem elementa catenis

Adfuit) ille mea rationem mentis, & altum

Consilium exponat rebus deus ille futuris,

Non aliter quàm si nunc sint, sua nomina ponat.

8 An verò rerum decus, & mirabilis ordo,

Perpetuus motus, series aterna, vicèque

Tam varia cæli totum vertentis, & illud

Nobile seminium, quo pars non infima nostri

Factus homo est, huius moderamen denique mundi

Diis,

Iterum hæc ad sanctos Apostolos pertinent.

De his aquis Diuus Ioannes in Euan-gelio suo cap. 4. & 7.

Varietas recitatorum & operum.

Diis ò gens tandem debebitur impia vestris?

*Non ita me experti, qui prima ab origine rerum
Me noménque meum factus nouère stupendus,
Cum lucem tenebris, tenebras secernere luce,
Atque vndis vndas volui, calumq; profundum
Surrigere, & certis compscere sinibus equor.*

⁹ *Este metus igitur vani procul, este timores
Solliciti, vestris quos ritibus indidit olim
Falsa superstitio: calida fornace refusum
Aes, aurum, argentumque, nihil nisi ludicra crede
Mortalis commenta manus, mutasque figuras.*

*An frustra quondam summi de vertice Sinae
Intonui: legesque dedi? populóque rebelles
Per maria, & terras, per inhospita tesqua cecidi?*

¹⁰ *Scilicet, ut nosti immemores, legumque mearum
Effigiem mutam, & truncum coleretis acernum?
An magis, ut quem me diumq; hominumq; parente
Agnoscent calum, tellus, mare, & infera regna,
Vos quoque non segnes iusto afficeretis honore?*

¹¹ *Ergo ignota mihi vis materiæque deorum?
Ergo incude diu versata & tunsa fabrilis
Massa vetus, multoque igni bis terque recocta,
Arbitrium rerum, mundi que capesset habenas?*

¹² *O miseri, si ille ipse faber qui repperit artem,
Inscrisitq; deum, nihil est nisi fumus & umbra;
Exanimus quid erit, quid iners nec mobile lignum?*

*Ah, frustra, tum cum vindex exarserit ira,
Duraque tam seras exposcent tempora pœnas,
Frustra (inquam) mutos cineres, & putrida thure
Signa coles, frustra pictum implorabis anhela
Voce Deum: non ille tuus (si vera doceri
Fortè cupis) precibus quas non habet arriget aures.
Non oculos flectet lacrymis, non brachia tensis
Protendet palmis: tu verò iure relictus
Spes temerè positas damnabis, & impia serò
Vota miser flebis successu elusa negato.*

*En quibus & segetis vestra, mellisque, merique
Primitias oleique datis, quos scilicet ignis
Follibus alternis spirans, fusumq; metallum
Runcina, aut stridens dentato vulnere serra,
Esse deos voluit; vobis non suppetit vnde,
O miseri artifices, ventres satietis inanes,
Dumque opus ingratum facitis, subrepat egestas,*

9 Plasta idoli omnes nihil sunt, & amantissima eorum non proderunt eis. ipsi sunt testes eorum, quia non vident neque intelligunt ut confundantur.

10 Quis formauit Deum, & sculpsit confauit ad nihil utile?

11 Ecce, omnes participes eius confundentur: fabri enim sunt ex hominibus: conuenient omnes, stabunt & pauebunt, & confundentur simul.

12 Faber ferrarius lima operatus est: in prunis, & in malleis formauit illud, & operatus est in brachio fortitudinis suæ: esuriet & deficiet, non bibet aquam, & lassescet.

13 Artifex lignarius extendit normam, formauit illud in runcina: fecit illud in angularibus, & in circino tornauit illud: & fecit imaginem viri quasi speciosum hominem habitantem in domo.

tulit ilicem, & quercum quae steterat inter ligna factus: plantavit pinum, quam pluuia nutriuit.
 15 Et facta est hominibus in focum: sumpsit ex eis, & calefactus est: & succendit, & coxit panes: de reliquo autē operatus est deum, & adorauit: fecit sculptile, & curuatus est ante illud.
 16 Medium eius combussit igni, & de medio eius carnes comedit: coxit pulmentū, & saturatus est, & calefactus est, & dixit, Vah, calefactus sum, vidi focum.
 17 Reliquum autem eius deum fecit & sculptile sibi: curuatur ante illud, & adoratur illud, & obsecrat, dicens, Libera me, quia Deus meus es tu.
 18 Nescierunt, neque intellexerunt: obliuimur enim sunt, ne videant oculi eorum, & ne intelligant corde suo.
 19 Non recogitant in mente sua, neque cognoscunt, neque sentiunt, ut dicant, Medietatem eius combussit igni, & coxi super carbones eius panes: coxi carnes & comedi, & de reliquo eius idolum faciam? ante truncum ligni procidam?
 20 Pars eius cinis est: cor insipiens adorauit illud, & non liberabit animam suam, neque dicet, Fortē mēdaciū est in dextera mea.
 21 Memento horum Iacob & Israël, quoniam seruus meus es tu, formaui te, seruus meus es tu Israël, non bliuiscaris mei.

*Vexat acerba fames, fauces sitis vrit anhelas,
 Perque fatigatos sudor fluit irritus artus.
 Nam monstris quae spes vobis affulget ab istis?
 Annona-ne fides reparata fruge leuanda?
 O infelices, quid dū sint discite, quaque
 Consistent materia, & tandem respiscite docti.*
 14 *Caditur umbrosis annosa in montibus ornus,
 Aut abies, aut (si malit faber) arida quercus,
 Mox patriis elata iugis, vbi creuerat olim
 Coruis infauis nidus, plaustrōque tremente
 Imposita aduehitur, limis statuarius illam
 Explorans oculis, qua sit leuissima parte,
 Qua nodosa minus spectat, mox expedit acrem,
 Et multa prius exagitata cote securim,
 Dein sculpsit, dolat, equat, arat, fingitque, repente
 Nascitur inde deus, seu mas, seu femina, fabri
 Vilis ad arbitrium, tantoque angustior exit,
 Quanto materies densis pretiosior olim
 Creuerit in siluis, mox clauis fixus ahenis
 Clauditur antiqua, velut antro, carceris ade:
 Illum omnes populi certatim, & vulgus adorat,
 Dona vouent reges, mittuntq; dicantque tyranni,
 Seu bello victos hostes, seu mœnibus urbis
 Depulsam verso gratentur sidere pestem,
 Seu dubios portenta iubent inquirere casus.*
 18 *Nec venit in mentem ut dicant (ô pectora caeca)
 Cui lito? cui succos Arabum, cui thuris odores
 Offero? non illi quem nuper malleus iste,
 15 Quem manus hac caesa de montibus arbore finxit?
 16 Cuius reliquias, segmentaque, rasurâsque
 17 Excita pulmentis consumpsit flamma coquendis?
 18 Huic ego quem feci, cineres pars cuius in atros
 Iamdudum effluxit, terrore aduoluo inani?
 19 Hac nihil aduertunt miseri, quos impius error
 Detinet, & mentes ignarâque pectora veri
 Falsa superstitio sacris addixit auitis.*
 21 *Tu vero Isacida magni sate sanguine Abrami,
 Tūque genus magno qui ducis ab Israël,
 Fac horum meminisse velis, quae saepius olim
 Admonui, moneoque iterum, repetensq; monebo.
 Nam meus es: te nulla mei, quamcunque seces spem,
 Quae fors cumque premat, capiant obliuia pacti.*

Tunc

21 Tunc ego quas scelerum maculas, turpēsque lituras
 Contraxi, melior iam & fronte serenus amica
 Dispungam, nauōsque omnes de corpore vellam.
 Ac veluti media nata sub nocte pruina
 Soluuntur veniente die, nebulaeque patentem
 Solis equū primis hinnitibus aethera cedunt:
 Sic si quid tristis peccatum offuderit aura
 Mæstitieque piis animis, pigrique timoris,
 Exoriente mei vultus fulgore fatiscet.
 Tantum in me, vitam cui debes atque salutem,
 22 Respicio, & veteres nunc iam obliuiscere diuos;
 Noster eris, reditūque tuum gratabitur omnis
 Terra, nouōque aether letabitur auctus alumno:
 Ipsa suas elementa vices, virēsque nouabunt;
 Quaque quæcunt, tanti monumenta celebra facti
 Voce canent: chorus ille sacer, chorus ille volucrum
 Spirituum magno reduci tibi plaudet honore:
 Atque adeo montes ipsi, silueque virentes,
 Prataque, pascuaque, & sementifera conualles,
 Magnificas Domini laudes clangente sonabunt
 Voce tube, quantaque manus virtute potentis,
 Seruitij sædi vinculis exsoluerit arctis
 Ifacidas, quantoque sui cum nominis auctu
 Israëlæ satos ad se reuocarit, obique
 Terrarum, factum fama prodente canetur.
 Erumpetque palam, nulloque premetur ab auro
 Gloria maiestāsque Dei, pietāsque fidēsque.
 23 Ne tamen ista putes mendaci vatis ab ore
 Dicta venire; Deus, Deus est, qui fatur ab alto,
 Cui libertatem debes, vitamque receptam.
 Qui, cum nil esses, facta te matris in aluo
 Finxit, & aethereas vitalem eduxit in auras.
 Ille ego (ait) qui de nihilo facio omnia solus:
 Quis mihi enim, quis tum cum non imitabile mundi
 Magni opus extruere, pictique volumina cæli,
 Supra omnes terras, supra mare & aëra latè
 Exererem, velut expansi vaga carbasa veli,
 Fulcirēque omnem solido fundamine molem,
 Adiutor fuit, aut operas artēque locauit?
 24 Scilicet hæc fuso nuper quæ prodiit ære
 Tarba Deūm, mecum suspendit in aëre nubes?
 Solibus arua coquit, rigat imbribus, educat auris?
 Fatāque, fatorūque vices mortalibus agris

22 Deleui vt nebena
 iniquitates tuas, &
 quasi nebulā peccata
 tua: reuertere ad me,
 quoniam redemi te.

23 Laudate cæli, quo-
 niam misericordiam
 fecit Dominus: iubi-
 lare extrema terræ: re-
 sonate montes lauda-
 tionem, saltus & om-
 ne lignum eius: quo-
 niam redemit Domi-
 nus Iacob, & Israël
 gloriabitur.

24 Hæc dicit Domi-
 nus redemptor tuus,
 & formator tuus ex
 vtero, Ego sum Do-
 minus faciens omnia,
 extendens cælos solus,
 stabiliens terram, &
 nullus mecum.

25 Irrita faciens signa
 diuinorum, & arolos
 in furorem vertens.
 Conuertens sapientes
 rectorum: & scientiā
 eorum stultā faciens.

26 Suscitans verbum
serui sui, & consilium
nuntiorum suorum
complens: Qui di-
co Ierusalem, Ha-
bitaberis: & ciuitari-
bus Iudæ, Aedificabi-
mini, & deserta eius
suscitabo.

Dispensat, nutūque suo verūque regitque?
Imò ego (namque tibi sacris ventura propinquis
Pandere fata lubet) cū plena adoleuerit ætas
Temporis, & mea iam fessi promissa reposcent
Mortales, sese terris ostendere Natum
Ipse iubebo meum, calo ille beata relicto
Nuntia legatis missis huc sparget & illuc,
Nuntia lætitiæ nunquam auo audita priore.
Illius os ego tum & vocem, demissaque calo
Verba regam; non illa vagum sine fruge per orbem
Iacta, procellosis per inane ferentur ab Austris,
Sed, dum mundus erit, sulco commissa fideli
Aeternos parient rediniuo semine fructus:
At quæ augur canit, & frustra consultus aruspex,
Irrita ventosis dabo diripienda procellis:
Auguribus rabiem immittam dirūmque furorem,
Vt iam nec fari, mutire, nec hiscere possint,
Ridiculi populis, quibus ante futura canebant.
Qui verò sapere ante alios, multaque videntur
Cognitione graues, tantus pavor obruet, vt mox
Confessi sua conuictiq; asserta retractent,
Errorēque suos admissō lumine damnent.

Hæc faciam: verum hæc nostri tibi pignus habeto
Promissi, ô Solyma, ô superūm augustissimā sedes.
Respice me, nec tū motus horresce futuros,
Nec quas prædicunt portenta minacia clades,
Aio tibi: non si tua mænia barbarus olim,
Vicōsque plateasque vnco proscindat aratro,
Desertam patiar: confide, habitabere plena
Ciuiibus, & multa fecundis prole colonis:
Vrbibus ille tuis nequicquam incendia iactet,
Ter si vastentur, ter structa mole resurgent,
Et calum pinnis, & turribus æthera tangent,
Me celi terræq; Deo, pelagique profundi
Instaurante opus & veteres reparante ruinas.

27 Qui dico profun-
do, Desolare, & flu-
mina tua arefaciam.

28 Qui dico Cyro,
Pastor meus es; &
omnem voluntatem
meam cōplebis. Qui
dico Ierusalē, Aedi-
ficaberis; & templo,
Fundaberis.

27 At tu, qui numero fidis, pontique furentis
More, meas vrbes, mea regna superbus inundas,
Militibus turmisque tuis, victricia retro
Signa refer, tua te sequitur fortuna vicissim.
Ecce ego te, virēque tuas (nec vana mirari
Cfede Deum) velut extremum iam deficientis
Torrentis cursum, exhaustas siccasque videbo.
28 Exoriare igitur peregrinis vltor ab oris

Cyre

Cyre potens, regni que tui quod munere nostro
 Suscipies, moderare datas sapienter habenas.
 Tantum illud moneo; meus explorare quid optem,
 Quid iubeam labor esto, tibi parere iubenti,
 Cura sit, & lato mandata faceffere vultu.
 Tu mihi enim (dico repetens) fufisq; fugatisque
 Hostibus, & parta tranquillum pace per orbem,
 Sedem instaurabis Solymam, summoque Sionis
 Vertice, restitues solido mihi marmore templum,

Legamus (alt.)
 diuus Hier.
 historia Cyri
 maioris octo
 libris à Xeno-
 phonte con-
 scripta, & I-
 saie prophetia
 cetnemus im-
 pletam.

¹ Namque ego te, nondum cum sis, nec luminis aur as
 Hauseris, & multis non sis oriturus ab annis,
 Prouidus elegi, lectumque sacro unguine tinxi,
 Cyre meus, dextra que, vt mos fert priscus, amice
 Porrecta, in solium nulli superabile duxi;
 Te sceptris reges positis, te poplite flexo
 Omnis adorabit terraq; marique potestas;
 Te gentes, te regna colent tibi nomine nostro
 Bellanti, porta pandentur, & aerea claustra,
 Prostratisque humiles dedent se mœnibus vrbes.

² Ipse ego victoris dux agminis, ante cornu sca
 Principia, & telis horrentia signa virisque,
 Terribilis visu incedam, monte sique morantes
 Impellam, non flumen iter, non vallis iniqua
 Præpediet, non arati munimine vectes
 Opposito, effringam vectes, portasque reuellam.

³ Hic tibi thesauros regum redhibebo priorum,
 Defossasq; imis specubus, quas inuida tellus
 Humani generis damno, sub rupibus altis
 Iamdudum tenebris auoque situ que sepultas,
 Non ipsi visas qui conspicit omnia Soli,
 Abdiderat, gazas retegam, totius ab annis
 Mille retro mundi spolia, exuniâque subacti.

His ego te donis, hoc te dignabor honore,
 Vt quis sim, tua qui populis decora alta futuris
 Præcino, te que tuos ante ortus nomine signo,
 Agnoscas, merito que colas, reuerenter adores,
 Non diuis similem fufis, aut marmore sectis,
 Sed verum solumque Deum decus Israël is,
 Præsidiumque mei summum: ⁴ Namque illius ergo
 Ifacidaq; mei, quo non mihi promptior alter
 Obsequio seruare fidem, te, Cyre, superbis
 Gentibus imponam regem, dominumque tyrannis,
 Suscipiamque tuas partes, famamque, decusque,
 Regnum-

Ioseph. lib. 11.
 Antiq. Iud.
 auctor est Cy-
 rum hoc le-
 gisse vatici-
 nium.

Cap. 45.

¹ Hæc dicit Domi-
 nus christo meo Cy-
 ro, cuius apprehendi
 dexterâ, vt tubitiam
 ante faciem eius Gê-
 tes, & dorâ regum
 vertam, & aperiam
 coram eo ianuas, &
 portæ non claudentur.

² Ego ante te ibo: &
 gloriosos terræ humi-
 liabo: portas aereas
 conteram, & vectes
 ferreos confringam.

³ Et dabo tibi thesau-
 ros absconditos, & ar-
 cana secretorum: vt
 scias quia ego Domi-
 nus qui voco nomen
 tuum Deus Israël.

⁴ Propter seruū meū
 Iacob, & Israël ele-
 ctum meum, & voca-
 ui te nomine tuo: af-
 similaui te, & non co-
 gnouisti me.